

winter 2021

***R
A
T
e
L
A
A
R***

155

NATUURVERENIGING IJSSELDELTA

Colofon

**"Ratelaar" is een
uitgave van
Natuurvereniging
IJSELDELTA**

Redactieadres:

Hondsdrif 3
8265 DX Kampen
T: 038-3323850
E: kees.lapwing@hetnet.nl
I: www.natuurverenigingijsseldelta.nl

Redactie:

Kees de Kievid [eindredacteur]
Henk Dorgelo
Oscar de Pauw

Omslagfoto:

Jacko Westendorp
Kampereiland. Projectje van de waterwerkgroep.
[zie ook artikel]

Vormgeving:

Kees de Kievid

© IJsseldelta. Overnamen uitsluitend
na toestemming van de redactie

**december
2021**

Inhoud # 155

"Van de voorzitter" 03

Van de redactie 03

Hoofdartikel

42 jaar heemtuin 11

Rubrieken

Excursies vogelwerkgroep 04

Excursie plantenwerkgroep 07

Natuurboeken, agenda en kalenders 25

De Delta-dichter 22

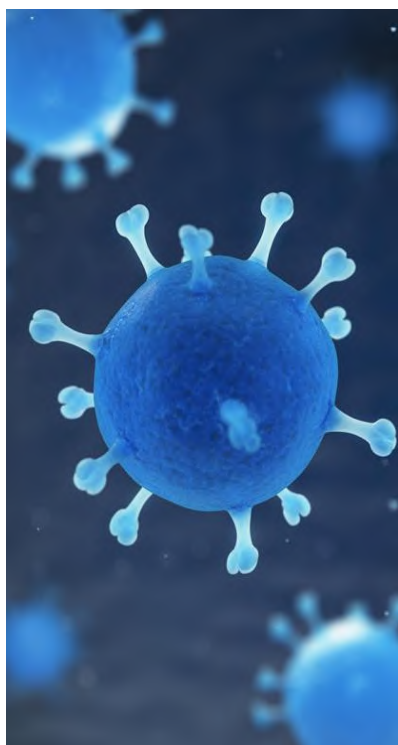
Verenigingsnieuws en activiteiten 16

En ook nog

De broedvogels van IJsseloog 2021 10

Aanvalsplan grutto 26

Verenigingspagina 27

**Helaas speelt dit kleine monstertje ook onze
vereniging parten.**

**Op deze plaats zou anders de agenda voor
de komende periode hebben gestaan.**

**Nu er even niets te plannen valt, moeten we
u verzoeken **onze nieuwsbrief en website in
de gaten te houden**. Daar treft u nadere
mededelingen aan.**

"Van de voorzitter"

Voorwoord van Onno Drent vanwege ziekte van onze voorzitter Jessica

Ondanks de coronapandemie die ons belet om jaarvergaderingen en lezingen en excursies te organiseren, zijn er wel achter de schermen veel mooie activiteiten binnen onze vereniging. Zwerfvuil opruimacties langs de IJssel, met klassen van basisscholen en middelbare scholen de natuur in, activiteiten in samenwerking met kinderboerderij Cantecleer. Overleg met Kampen-Schoon en Groene Loper en project Het Groene Hart.

De werkgroepen blijven hun inventarisatiewerk in kleine groepjes coronaproof doen. En er was een bijzondere deelname aan de Nacht van de Nacht georganiseerd door Quintus met enorm veel belangstelling voor onze activiteiten daar.

Natuurbescherming blijft onze core business nu de natuur zo belangrijk blijkt te zijn tijdens een pandemie. Alles en iedereen bemoeit zich met de natuur. Vernieling en verstoring door onwetendheid liggen op de loer.

Als natuurliefhebber met een bepaald specialisme weet je als geen ander dat hoeveel je ook weet over een bepaald onderwerp of diersoort of plant, je tot de ontdekking komt dat je steeds minder weet. Alle ontdekkingen roepen weer meer vragen op.

Toch lossen steeds meer wetenschappers puzzelstukjes van de natuur op. Zo is er steeds meer kennis over het "universum" in de bodem en over het belang van plankton in de wateren.

Onze taak is deze kennis door te geven en meer begrijpelijk te maken door middel van educatie en excursies om zo de natuurgebruikers de schellen van de ogen te laten vallen.

Onno Drent

Van de redactie

Alweer het laatste nummer van de Ratelaar voor dit jaar. Als u een blik werpt op de inhoud, zult u zeker kunnen concluderen dat er weer voor elk wat wils te vinden is. Gelukkig was er deze keer voldoende materiaal om er weer een compleet nummer van te maken. Natuurlijk gaat de dank van de redactie uit naar allen die een bijdrage hebben geleverd.

Speciale dank voor Cor Nagelmaeker. Hij brengt de geschiedenis van de Heemtuin in een prachtig artikel tot leven. En er is nog niet alles gezegd over dit stukje natuur. In de volgende Ratelaar zal hij ons verder bijpraten, o.a. over de renovatie die heeft plaatsgevonden. Cor, bedankt voor je research en je grote bijdrage aan het in stand houden van een van de weinige (?) heemtuinen in ons land.

Bijzonder aandacht wil de redactie ook vragen voor het artikel van onze voorzitter, Jessica Borst, over de jeugdactiviteiten van de vereniging. Het stuk heeft niet voor niets de titel "Wie de jeugd heeft ..."

Hebt u in deze corona/wintertijd nog een paar momentjes over, dan kunt u altijd nog iets lezen over de natuur in één of meer van de boeken die Henk Dorgelo ook in dit nummer weer zo aantrekkelijk weet te bespreken. De redactie went alle leden een prettige Kerst en jaarwisseling!

Kees de Kievid (eindredacteur)

Excursieverslagen

Fiets-vogelexcursie langs het Reevediep

Op zaterdagochtend 25 september organiseerde de vogelwerkgroep een vogelexcursie op de fiets langs het Reevediep. De weersomstandigheden waren goed, het was bewolkt maar er was weinig wind en de temperatuur was aangenaam. Doordat de voorgaande periode nogal regenachtig was geweest waren er geen drooggevallen slikeilanden. Dat was jammer, want daardoor zagen we niet veel steltlopers.

We vertrokken met 12 personen om via de Nieuwendijkbrug eerst in oostelijke richting te rijden naar de Enk. Veel kuifeenden, tafeleenden, kievieten, grauwe ganzen en een flinke groep lepelaars zagen we in de oude kolk die nu een onderdeel is van het Reevediep. Boven het water zweefde een bruine kiekendief met zijn kenmerkende vlucht waarbij de vleugels in een V- vorm worden gehouden.

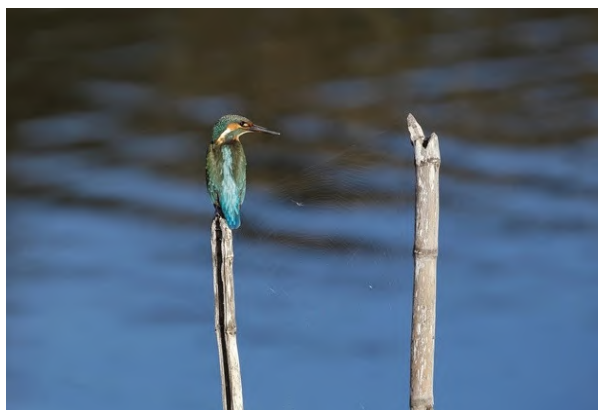
Vogelwerkgroep

Voor een grote roofvogel die in een kale boom zat midden in de Enk hadden we even de hulp van de telescoop nodig om vast te stellen dat het een visarend betrof. Via de telescoop konden alle deelnemers - sommigen voor het eerst - een goed beeld krijgen van deze vissende roofvogel die vooral in het voor en najaar over onze regio trekt en vaak een aantal dagen in goede gebieden blijft om daar te jagen op grotere vissen als voorn, blei en brasem. De gevangen vis wordt dan het liefst in een kale boom op een rustige plek opgegeten. Tot nu toe komen visarenden, in tegenstelling tot zeearenden, in deze regio nog niet tot broeden en zien we vooral visarenden die op weg zijn van en naar hun broedgebieden in Scandinavië en de gebieden waar wordt overwinterd in het westen van Afrika. Maar omdat sinds een aantal jaren in de Biesbos een aantal paren is gaan broeden is het niet onmogelijk dat dit in de komende jaren ook in de IJsseldelta zal gebeuren. Terwijl we in westelijke richting terug fietsten konden we dezelfde vogel zien vliegen boven het water.

Foto: MartinD62

Aan de andere zijde van de Nieuwendijkbrug zagen we nog een vissende vogel maar van een heel ander formaat nl. een ijsvogel. Mooi dat er toch weer waarnemingen van ijsvogels worden gedaan. Tijdens de korte felle vorstperiode in de afgelopen winter zijn er veel ijsvogels gesneuveld. Op een paaltje ontdekten een bijzondere zangvogel, een tapuit, ook een doortrekker. Bij het opvliegen was duidelijk de zwart witte staart te zien. De tapuit broedt in konijnenholten in de duinen.

Tot slot kwamen we midden in een grote groep luidruchtige Canadese ganzen terecht, een exoot die zich de laatste jaren nogal uitbreidt en ook veel langs het Reevediep voorkomt. Het was als we terugkijken, een leuke excursie die minimaal 45 soorten vogels opleverde.

Henk de Vos •

Ochtend excursie Harderbroek zaterdag 23-10-2021

Op een zonnige maar koude zaterdagmorgen vertrokken er 6 deelnemers vanuit Kampen naar de parkeerplaats bij de ingang van het Harderbroek. Daar waren de overige 5 deelnemers al op eigen gelegenheid naartoe gegaan.

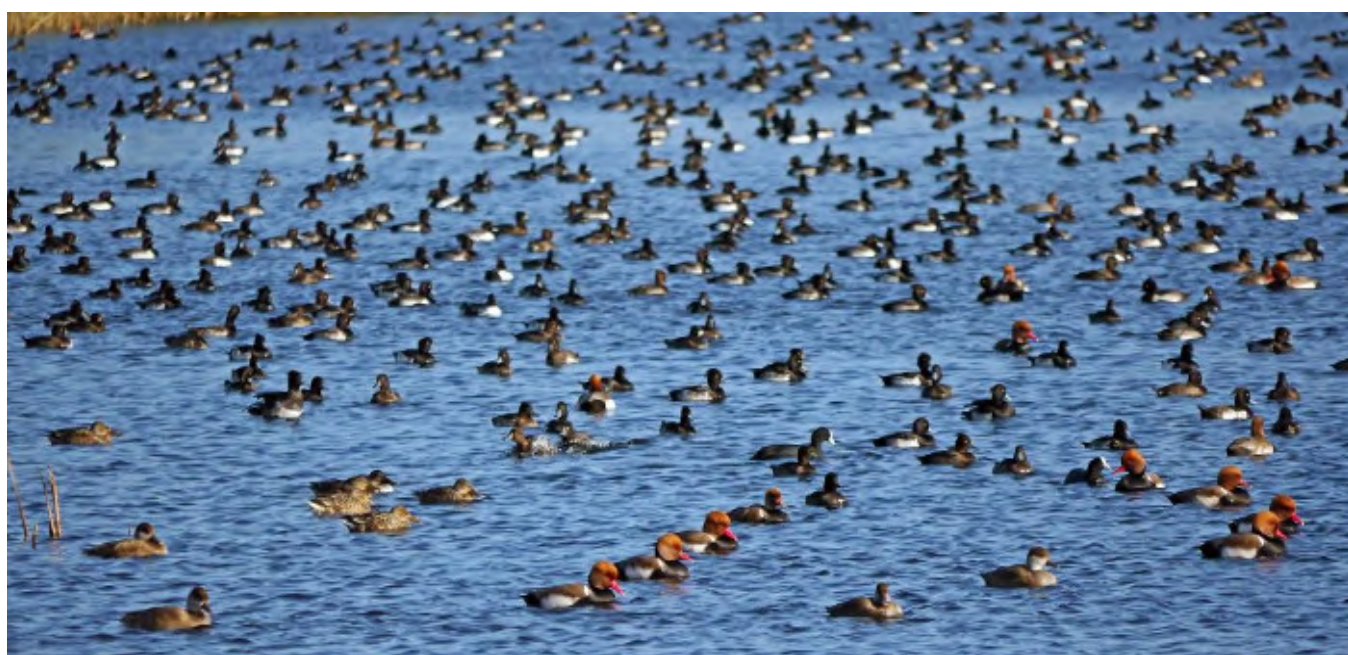
Vogelwerkgroep

Na een korte inleiding door de excursieleiders zijn we op weg gegaan naar de vogelkijkhut welke uitkijkt over de grote plas in het gebied. Deze is aangelegd in het kader van plan Roerdomp. Al wandelend door het bos hoorden we de

roodborst volop zingen en zagen we o.a. koolmees, pimpelmees, merel en winterkoning. Toen we bij het open gedeelte aankwamen ontdekten we een havik in een kale boom in het gebied, deze liet zich goed bewonderen, tevens zagen we nog houtduif, blauwe reiger en overvliegende grauwe ganzen. Helaas zagen of hoorden we geen baardmannen in het riet maar dat kwam mede doordat het riet aardig platgeslagen was door de laatste najaarsstorm.

Vanuit de hut zagen we dat de plas helemaal vol zat met tafeleenden, een grove schatting leverde tussen de 3.500 en 4.000 vogels op. Daarnaast zagen we o.a. slobendeenden, wilde eenden, kuifeenden, aalscholvers, blauwe reigers, grote zilverreigers, kuifeenden, dodaars, wintertalingen, pijlstaarten en niet te vergeten een aantal krooneenden, welke tussen de tafeleenden zaten. Na hier volop van genoten te hebben zijn we via een andere route teruggelopen naar de parkeerplaats. Onderweg zagen en hoorden we nog sijs, koperwiek, grote bonte specht, merel en wederom zingende roodborsten. >

Op de parkeerplaats was er eerst tijd voor een korte koffiepauze, hierna zijn we doorgereden naar de parkeerplaats bij het Harderbos om vanuit daaruit naar de kapteinshut te wandelen dit om de vele krooneenden die in het najaar op de plas bivakkeren te bewonderen. Bij aankomst bij de hut werden we niet teleurgesteld, de hele plas zat vol met krooneenden, en daarnaast ook nog krakeenden, wilde eenden, dodaars, kuifeenden. Ook de ijsvogel liet zich nog mooi bewonderen. Tijdens de wandeling door het bos zagen we nog koolmees, merel, winterkoning en roodborst.

Weer bij de parkeerplaats aangekomen werd besloten om als afsluiting nog even bij het Greppelveld te gaan kijken. Op de plas bij het oude havenhoofd van Elburg zagen we naast een grote groep smienten ook nog dodaars, kuifeend, wintertaling, krakeend, wilde eend en knobbelzwanen. Hierna zijn we weer naar Kampen of rechtstreeks naar huis gereden. Al en al een mooie ochtendexcursie met droog weer en leuke soorten.

Foto © Robbie van Swieten

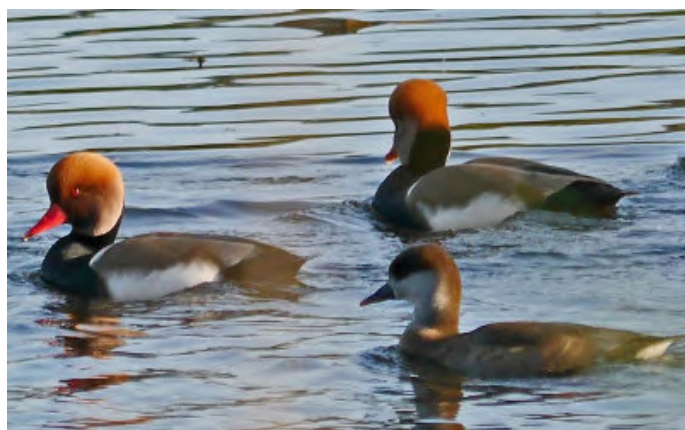
Foto: Kees de Kievid

Soortenlijst:

Grote Zilverreiger, Blauwe Reiger, Aalscholver, Grauwe Gans, Wintertaling, Krakeend, Wilde Eend, Smient, Kuifeend, Tafeleend, Fuut, Dodaars, Krooneend, Pijlstaart, Meerkoet, Waterhoen, Knobbelzwaan, Kokmeeuw, IJsvogel, Buizerd, Havik. Pimpelmees, Koolmees, Grote bonte specht, Merel, Vink, Winterkoning, Koperwiek, Sijs, Houtduif en Zwarte Kraai.

**Verslag gemaakt door
Oscar de Pauw.**

Hieronder links de krooneend (Foto © Pino) en rechts de tafeleend (Foto © Maciej Olszewski) •

Excursie plantenwerkgroep Kamperhoek

Voor vanavond (07-07-2021) staat een bezoek aan Kamperhoek op het programma. We zijn met z'n viertjes en starten om 19.30 uur onze wandeling om meteen tot de ontdekking te komen dat er veel en veel meer bosbezoekers zijn.

MUGGEN, MUGGEN en nog meer MUGGEN.

De citronella druppels die Henk gelukkig bij zich heeft en waarmee we ons insmeren hebben helaas op de lange termijn weinig effect.

We hebben deze plek gekozen, omdat hier niet zoveel gegevens van bekend zijn in de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF). Het is een zogenaamd 'wit gebied'. Het gebied ligt bij de Ketelbrug en wordt sinds 1993 beheerd door het Flevo-landschap.

De Kamperhoek is een voormalig zanddepot, welke is omgetoverd in een plas met een moeras. Het zanddepot werd gebruikt voor de wegenbouw in Flevoland. Het moerasgedeelte is, heel logisch, afgesloten voor het publiek. Er is wel een vogelkijkhut die over plas en moeras uitkijkt. De Kamperhoek werd het eerste natuurbouwproject in Nederland en het is voor flora en fauna een interessant gebiedje geworden.

Meer weten: zie flevo-landschap.nl/Kamperhoek.

Het bosgedeelte is nat en drassig. Een paradijsje voor die kleine steekmonsters, die ons niet met rust laten. We lopen over de geasfalteerde weg en vinden veldlathyrus, rode ogentroost, gekroesde melkdistel, grote kattenstaart, schietwilg en veel meer algemeen voorkomende soorten. Na enkele meters lopen we naar rechts een open strook in het bos in. Een zeer nat stuk met veel riet. En daarom hebben grote ratelaar, rietorchis, moerasandoorn en kluwenzuring hier een prettig plekje gevonden, naast pitrus,

zomprus, ruwe bies en ijle zegge. De bomen die hier staan o.a. de Spaanse aak, boswilg, grauwe wilg en katwilg, zijn niet bang voor natte voeten.

Op een gegeven moment is het riet ondoordringbaar en worden we gedwongen terug te lopen. We nemen nog even een zijpad, dat over een wat hoger en droger gelegen deel van het bos loopt. Hier geel nagelkruid en beekpunge en het kunstwerk "uit de klei getrokken" van Rob van den Broek. Uiteindelijk keren we weer terug naar ons begin pad. >

moerasmelkdistel

Aan het eind van dit verharde pad is het plas- en moerasdeel van het gebied, maar een hek sluit dit deel van het natuurgebied af om de natuurwaarden te behouden. We kunnen eventueel naar links maar besluiten rechtsaf door een open natte plek in het bos te lopen. Hier staat o.a. een prachtige grote moerasmelkdistel, verder blaartrekkende boterbloem, hennegras, veel rode waterereprijs, wolfsfoot, moeraskers en stomp/getand vlotgras. Aan het eind van dit pad lopen we toch maar het bos uit. De muggen hebben gewonnen !!!

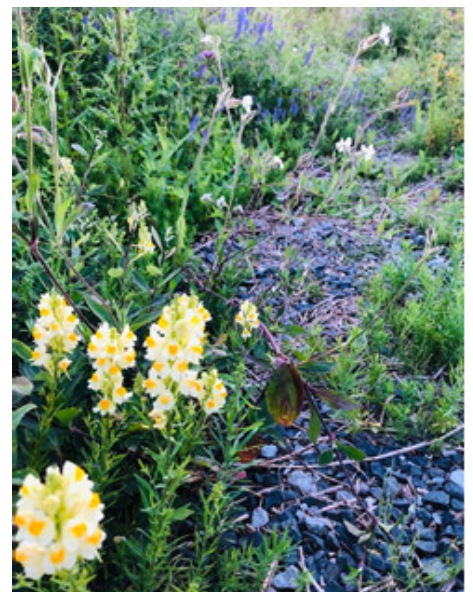
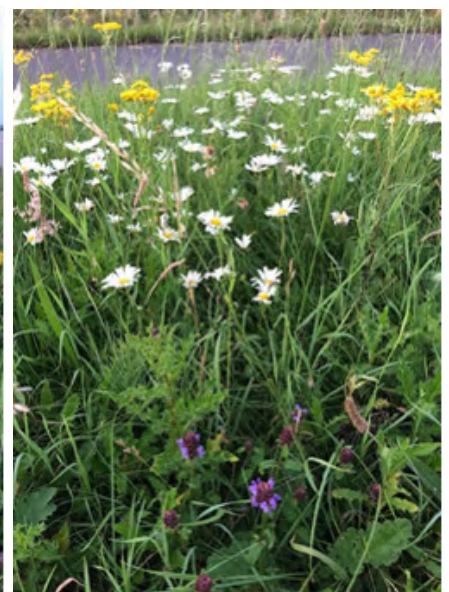
We komen bij de Ketelmeerdijk uit. De bermen zijn ingezaaid en zien er prachtig uit. Met glad walstro, margriet,

duizendblad, jakobskruid, gewone pastinaak, vierzadige wikke.

Langs de waterkant bloeien grote hoeveelheden grote engelwortel, moerasspirea, brede lathyrus, vlasbekje, blauw glidkruid.

Leuke vondst is plat beemdgras en blauw walstro (kwetsbare soort aldus de Rode Lijst)

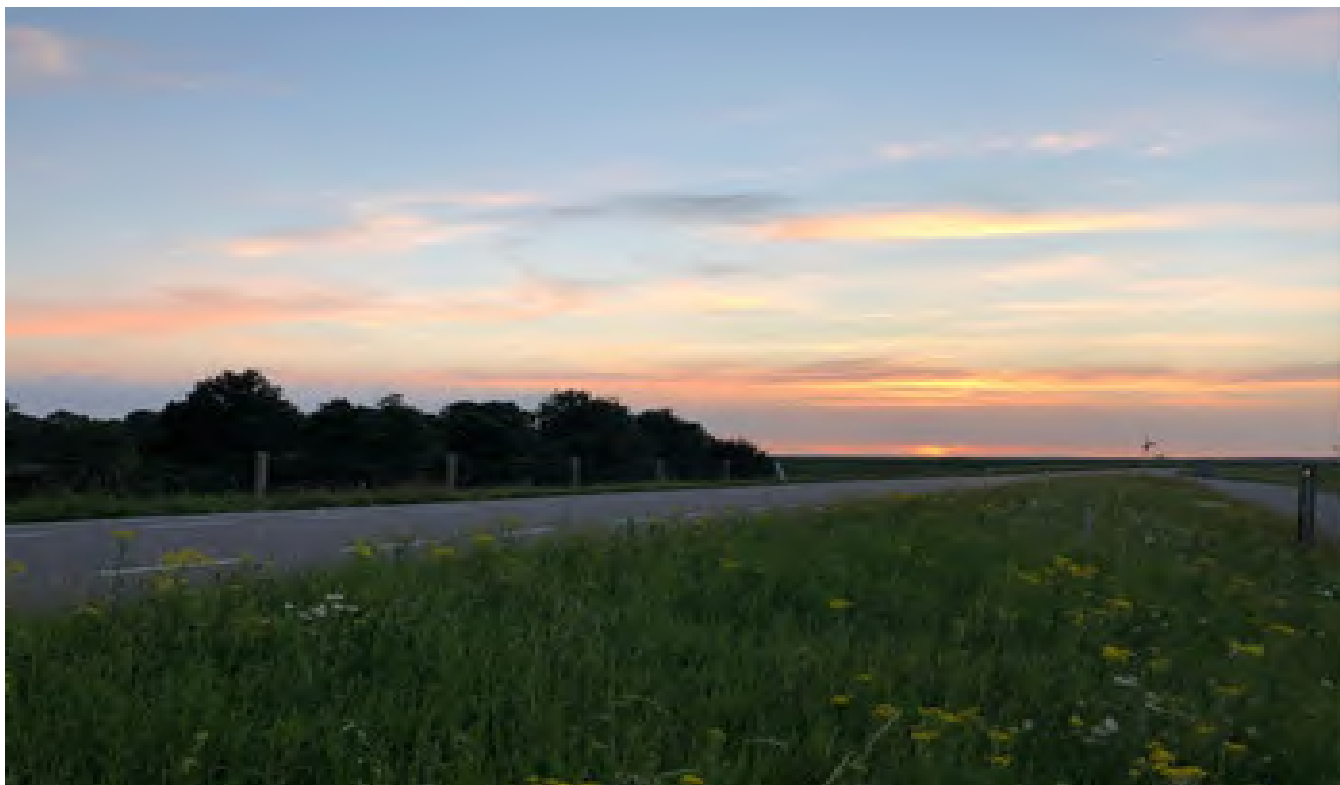
Eerste foto links hierboven is de Brede Lathyrus, recht daarnaast is het Blauw Walstro >

Bij het depot en aan de kade grote wederik en rimpelroos, teunisbloem, liggende klaver en een amandelwilg. Wilg nummer 5 van deze avond.

We genieten van de grote diversiteit en de prachtig ondergaande zon. Op de terugweg (niet door het bos !!!) vinden we nog heelblaadjes en heggenwikke. In totaal 184 soorten gevonden, Niet gek.

Tekst en foto's: Ellen van Knippenberg •

De Broedvogels van IJsseloog 2021

Ook dit jaar is het vanwege de Corona-situatie niet mogelijk geweest de broedvogels op IJsseloog te inventariseren. Slechts één bezoek werd er gebracht. Op verzoek van de beheerder werd het eiland op 9 juni bezocht ten einde vast te stellen waar wel en waar niet maaiwerkzaamheden uitgevoerd konden worden zonder schade aan te brengen aan de vogel- en dierenwereld op het eiland. Tijdens dit enige

bezoek werd duidelijk dat een aantal ontwikkelingen de nodige aandacht vereisen de komende jaren.

In het jaarverslag van vorig jaar werd al aangegeven dat de belangrijkste predator, de vos, vermoedelijk niet meer aanwezig is op het eiland. Dit vermoeden is dit voorjaar bevestigd. Tijdens de op 9 juni gelopen ronde werden op twee locaties alarmerende scholeksters, kieviten en tureluurs genoteerd. In de scheidingsdepots en op de basaltkeien langs de haven hebben stormmeeuwen weer met succes gebroed. Het is daarom gerechtvaardigd te verwachten dat komende jaren deze grondbroeders in aantal zullen toenemen.

Ook de aangelegde rietstrook aan de westzijde van het eiland heeft zich positief ontwikkeld. Hoewel de grote karekiet niet is vastgesteld lijkt het een kwestie van tijd dat dat zal gebeuren. Tijdens de ronde bleken kleine karekiet, rietzanger en rietgors met meerdere paren aanwezig en die soorten zullen ook in de volgende jaren in aantal toenemen.

Verheugend is dat op meerdere locaties de ijsvogel werd gehoord en gezien. De soort lijkt de strenge winterperiode eind februari, begin maart goed doorstaan te hebben. Andere soorten die het dit voorjaar goed deden zijn de oeverzwaluw, boerenzwaluw, kneu, buizerd en torenvalk.

Bovenstaande geeft aan dat het volgend voorjaar met grote belangstelling tegemoet gezien wordt. Het is te

hopen dat de situatie i.v.m. Covid 19 zodanig is verbeterd dat er weer een volledige inventarisatie kan plaatsvinden.

Er zijn de komende jaren meer veranderingen te verwachten. RWS is een onderzoek gestart naar de mogelijkheden die IJsseloog biedt voor het opwekken van duurzame energie. In een nieuwsbrief van het door RWS ingestelde Team IJsseloog is te lezen dat RWS in overleg met enkele andere partijen (gemeente Dronten, provincie Flevoland en de netbeheerder) de mogelijkheden voor het plaatsen van zonnepanelen de komende jaren zal verkennen. Omdat men een zo groot mogelijk draagvlak wil voor die plannen zijn er enkele gesprekken geweest met belanghebbende partijen, waaronder de natuurvereniging. Aan de hand van de jaarverslagen is aangegeven dat het eiland voor een aantal soorten van groot belang is en dat daar met de plannen ten zeerste rekening gehouden moet worden. Omdat de expertise en kennis op dit gebied binnen de vereniging vooral bij de natuurbeschermingswerkgroep aanwezig is zal zij in deze de vinger aan de pols houden.

Tot slot willen wij het personeel van RWS bedanken voor de gastvrijheid die we ook dit jaar weer mochten ervaren.

24 november 2021, Anton Wielink •

42 jaar Heemtuin Kampen: 'Vallen en opstaan'

Het zal een aantal oplettende leden niet zijn ontgaan dat de heemtuin op de hoek Flevoweg / Wederiklaan langzamerhand aan een metamorfose onderhevig is. Het initiatief daartoe kwam in de zomer van 2019 van de Gemeente Kampen. Het werd aldus door Benno ten Brinke van de Afdeling Groen verwoord: 'De heemtuin moet, waar mogelijk, weer volgens het oorspronkelijke plan worden heringericht en aantrekkelijker worden gemaakt voor het publiek'. Geruime tijd daarvoor had - na klachten uit de buurt over het rommelige aanzien van de tuin, evenals de steeds moeilijkere begaanbaarheid ervan en het onveilige gevoel dat om de daar rondhangende jeugd hing - de afdeling Groen het hele terrein flink uitgedund en op orde gebracht. Daar kwamen de nodige reacties op, ook van onze

vereniging middels een ingezonden brief aan B&W. Dit was uiteindelijk mede de aanzet om de tuin weer in te richten naar het ooit in 1981 bedachte, maar nooit uitgevoerde plan. Overwegende, dat de tijd vanwege klimaatverandering meezit en dat ook het politieke klimaat in onze stad thans een groener perspectief doet veronderstellen, lijken de kansen voor een heemtuin beter te zijn dan dat je zou denken, afgaande op de geschiedenis van de heemtuin, die tot voor kort niet al te gunstige perspectieven bood.

Terugkijkend op de afgelopen 42 jaar kan men concluderen, dat de doelstellingen van eertijds niet zijn bereikt nl. de wilde flora op een aantrekkelijke manier te presenteren aan de Kamper bevolking. En tevens de scholen een mogelijkheid tot educatie te bieden. Dit lag overigens niet aan Aebe Poutsma, die vanaf 1987 tot 2020 de heemtuin zo goed als kwaad onderhield en ook jarenlang vele excursies voor belangstellenden organiseerde. Zonder veel mogelijkheden en ondersteuning, dat dient gezegd! Wel kunnen wij dankbaar gebruik maken van de basis die hij heeft gelegd in bijvoorbeeld de bosgedeelten.

Een korte historie

De plannen voor een heemtuin in Kampen bestonden al, getuige een brief van Gemeentewerken d.d. 20 april 1977, vanaf het jaar 1973! In deze brief wordt melding gemaakt van het feit dat het bureau Kuiper Compagnons te Rotterdam, 'een plan heeft opgezet voor de aanleg van zo'n(?) plantsoen'. Dit paste in de tijdgeest waarin, net als nu, veel belangstelling ontstond voor natuurlijk beheer.

Rond 1975 wordt in een andere brief gerept over een plan dat omschreven werd als 'het ruimtelijk model voor het scheppen van condities voor de begroeiing van een instructief plantsoen op plantsociologische grondslag'.

Er werd in deze brief aangedrongen op een principe-uitspraak vanwege de dubbele onderhoudskosten (gebaseerd op de ervaringen in Amstelveen) van een instructief plantsoen. Ook gezien de in die tijd stijgende kosten van het groenonderhoud. Onder deze brief vermeldde een stempel 'Afgedaan'.(?)

In 1978 werd een plan gepresenteerd voor het Groene Hart. Het plan voorzag in een trapveldje, een ligweide, een plukweide en een paar kinderspeelplaatsen. En ook zouden er een paar wandelpaden aangelegd worden in 'een soort heemtuin.'

Natuurvereniging IJsseldelta reageerde hierop met een brief (16 februari 1978) aan het Gemeentebestuur van de gemeente Kampen. Met name de zinsnede 'een soort heemtuin' riep binnen onze club vragen op, daar er toen al verschillende soorten heemtuinen bestonden. Bovendien bleek na bestudering dat het gepresenteerde plan voor een heemtuin nogal afweek, van het eerder door architect Boer ontwikkelde plan. Daar bleef weinig van over! IJsseldelta vond alles bovendien te vaag geformuleerd. Er werd met een schuin oog gekeken naar Thijsses Hof, maar zo'n soort heemtuin zou te kostbaar worden. >

Later dat jaar werd bekend dat het college van B&W had besloten af te zien van een heemtuin in het Groene Hart en dat deze ergens anders in de stad moest worden aangelegd. IJsseldelta riep het gemeentebestuur op om het oorspronkelijke plan van architect Boer dan daar uit te voeren.

Opmerkelijk: op 6 februari(!) 1978 begon men op de nieuw gekozen locatie op de hoek Wederiklaan / Flevoweg met het egaliseren van het terrein en het aanbrengen van beschoeiingen door Grontmij. Hier was de ontwerper van het plan: architect Boer, niet bij betrokken! Boer wilde dit soort zaken dan ook niet. En IJsseldelta evenmin. IJsseldelta wilde dat men zou stoppen met de aanleg van beschoeiingen, egalisatie en drainage. Men wilde dat het oorspronkelijke plan met diverse grondsoorten, afwisselende vochtigheidsgradiënten, natuurlijke oevers en geaccidenteerd terrein werd uitgevoerd. Gemeentewerken vond bij nader inzien dit echter te duur worden. Men wilde ook het onderhoud zo veel mogelijk beperkt houden.

Dat de heemtuin aan de Wederiklaan haar plek vond was, naar alle waarschijnlijkheid, een gevolg van de invloed en de contacten binnen de gemeente van de heer Gerrit Frank, directeur van de Juliana van Stolbergsschool en oud-bestuurslid van Natuurvereniging IJsseldelta. Hij participeerde o.a. in een gemeentelijke werkgroep die nadacht over de realisatie van educatieve school- en kindertuinen in de gemeente Kampen. Zijn school grensde destijds aan een nog onbebouwd stuk weiland op de hoek Flevoweg / Wederiklaan. Door de bemoeienis van Gerrit Frank, werd IJsseldelta dus eigenlijk grondlegger (Ratelaar nr.19 december 1981) van de huidige heemtuin.

Op 22 juni 1981 vond op initiatief van de gemeente de eerste vergadering plaats van een 'gemeentelijke commissie Heemtuin'. Afgaande op de notulen bestond de commissie op dat moment uit de volgende leden:

Dhr. G.W. Zwakenberg directeur van de Plantsoen- en Reinigingsdienst

Dhr. G. Frank directeur LHNO-school Juliana van Stolberg, lid IJsseldelta en initiatiefnemer

Dhr. Visser leraar biologie LHNO-school Juliana van Stolberg

Mevr. Kompier bestuurslid Wijkvereniging

Mevr. L.v.d. Heijden Natuur en Milieu Federatie Overijssel

Dhr. G.J. Eenkhoorn Natuurvereniging IJsseldelta

Dhr. J.C. Nagelmaeker Natuurvereniging IJsseldelta

Tot grote verbazing van de commissie bleek bij het aantreden op 22 juni, de voornaamste voorwaarde voor

de aanleg van een heemtuin, zijnde het grondwerk, al gereed! Een flink deel van het budget, f 136.000 groot, was hier aan opgegaan. Het was niet meer mogelijk de, voor de verschillende soorten milieutypen en begroeiingen benodigde grondsoorten, aan te brengen.

Hiermee waren de wensen van Boer en IJsseldelta, maar ook de wens van de gemeente om een onderhoudsarme heemtuin aan te leggen vervlogen. De ambitie bij de start luidde immers: 'de tuin moet educatieve waarde krijgen, minimum kosten hebben en weinig onderhoud vergen.' Na een aantal vergaderingen in

Het allereerste ontwerp voor de inrichting van de heemtuin d.d. 1981. De aanleg is ook volgens dit plan gegaan. Bij de huidige inrichting zijn we hier (grotendeels) weer naar teruggegaan.

1981 stopte aan het eind van dat jaar voor de commissieleden het overleg en het contact. De Plantsoendienst verzorgde van af hier de inrichting en het beheer van de heemtuin. Edoch langzamerhand moet het besef zijn doorgedrongen dat men was begonnen aan een 'mission impossible.' Met kunstgrepen werd geprobeerd om de schade te herstellen. Zo werd op de als kruidenrijk bedoelde hooilandjes een grasmengsel(?) gestrooid. Het kalkrijke hooiland werd getrakteerd op 120 kilo landbouwkalk(?). Goedbedoelde maar funeste handelingen! De benodigde kennis voor natuurlijke processen ontbrak. >

Zo sudderde de heemtuin een jaar of wat voort totdat er op 20 mei 1986, plotsklaps uit het niets, bij de commissieleden een brief op de mat plofte met de uitnodiging om weer aan de slag te gaan. 'De heemtuin voldeed niet en was niet aantrekkelijk voor het publiek, er was te weinig gedaan gezien het beperkte aantal manuren'. Niet verwonderlijk dat de tuin nogal was verruigd, storingskruiden tierden welig en er waren nauwelijks nog biotopen te onderscheiden. Het was een gevecht geworden met kweek, haagwinde, brandnetels en riet. De bodem was te voedselrijk en weinig gevarieerd! In diverse bijeenkomsten gedurende de jaren 1986 tot 1989 werden allerlei onderhoudsafspraken gemaakt over het maaibeheer, het aanplanten en zaaien en zelfs het omvormen van stukken. Uit de notulen valt te lezen dat ook dit een heel moeizaam proces was.

Afspraken werden niet nagekomen en opdrachten verkeerd uitgevoerd.

Wintergraan werd ingezaaid, maar de akkeronkruiden, waar het om ging, waren vergeten.

Om hier wat aan te doen, en de continuïteit beter te waarborgen werd tijdens de vergadering van 17 februari 1987 door dhr. Zwakenberg meegedeeld dat hij voornemens was 'een medewerker van de Plantsoenendienst meer te betrekken bij het beheer van de heemtuin'. Dit werd Aebe Poutsma. Die ging in het voorjaar 1987 aan de slag. Tevens werd er geconcludeerd dat het verstandig zou zijn een soort van logboek bij te houden waarin alle handelingen die plaatsvonden op te tekenen. Om de bekendheid bij het publiek te vergroten werd besloten rondleidingen te

gaan geven. Er kwam ook een informatiebord bij de ingang. En er verschenen zo nu en dan artikelen in de wijkkrant en het NKD. Zo werd een interview met Aebe geplaatst waarin hij uitlegde dat er in de heemtuin amper of niet werd geschoffeld. En dat er

in mocht groeien en bloeien, er werd niet met gif gespoten. Maaien werd op het laatste moment gedaan. 'Je bent hier pas echt succesvol, als je de grond met rust laat!'.>

De foto's op deze pagina zijn gemaakt vóór de huidige renovatie door Kees de Kievid. De planten zijn achtereenvolgens: groot hoeftblad, kievitsbloem, heermoes en daslook.

Inmiddels is er sinds de eerste gedachte aan een heemtuin een halve eeuw verstreken! Onder leiding van Hans Sluis, hoofd van de Afdeling Groen en wijkbeheerder Benno ten Brinke is in 2019 gestart met allerlei proeven en projecten (Europa allee, Esdoornhof, Muziekpad) op het gebied van natuurlijke begroeiingen. Tevens werd besloten de heemtuin te renoveren. Dat dit niet tot snel resultaat zal leiden is evident. De mens is ongeduldig, de natuur heeft de tijd! Maar beter laat dan nooit! We kunnen jammer genoeg niet terug naar het ideale plaatje op basis van een tuin met diverse grondsoorten volgens het 'Londo model'.

Aanplant naaldbomen

Het plan is nu de grond daar waar mogelijk aan te passen aan de gewenste begroeiingen. Dit doen we o.a. door verarming met zand, door elkaar frezen van soorten grond, verrijking met bladaarde, vochtregulering met bentoniet en het kalkrijk maken met mergel. En niet in het minst door verschillende vormen van beheer toe te passen. Om de

30 mei 2021, proefvak 2 Europa allee

IJsvogelwal

Puinhelling

aantrekkelijkheid voor het publiek te vergroten, worden nieuwe biotopen als een naaldbosje, een puinhelling, een rotstuintje, een demonstratieborder en een paar muurtjes aangelegd.

De tuin wordt verder aangekleed met voorzieningen als een ijsvogelwal, insectenhôtels, nestkasten, een klimplantenboog en zitbanken. Naast biodiversiteit is ook gedacht aan diversiteit in de paden t.w.: een nieuw betonnen hoofdpad, graspaden, een verhard pad, een houtsnipperpad en een schelpenpad. We hopen een duidelijker structuur aan te brengen in het geheel en de bezoekers een stuk natuurbeleving te bieden. We beseffen dat we aan een uitdagende, want moeilijke compositie zijn begonnen. Immers belevingswaarden van het publiek zijn regelmatig in conflict met natuurwaarden. Waar we kunnen volgen we de voornoemde 'Londo-methode'. Daar waar dat niet mogelijk is, volgen we de methode 'Sipkes / Landwehr' (wildgardening).

Er zijn om de continuïteit te waarborgen manuren gekoppeld aan de tuin. Jan Pol is als beheerder aangesteld. Hij zal m.n. op de woensdagen het onderhoud doen, is dan tevens het aanspreekpunt. En ja, er wordt nu wel een logboek bijgehouden! >

Nestkasten,

zoals voor de koolmees

Er zijn sinds de grote opruimactie vaak zorgen geuit over de aantrekkelijkheid van de heemtuin voor bijvoorbeeld vogels. Is de 'kale' tuin voor hen, zeker in de jaren van renovatie nog wel 'a place to be?' Op verzoek heeft Kees de Kievit in 2021, tussen alle werkzaamheden door, een inventarisatie gedaan. Op basis van zijn wekelijkse bezoeken kwam hij tot de volgende soorten. Aan de hand van zijn bevindingen mag u zelf oordelen hoe bovenliggende vraag beantwoord dient te worden!

Aalscholver – blauwe reiger – boerenwaluw – boomklever – boomkruiper – bosrietzanger – buizerd – Canadese gans – dodaars – ekster – fitis – fluit – fuut – geelgors – grauwe gans – groenling – grote bonte specht – houtduif – huismus – huiswaluw – ijsvogel – kauw – kleine karekiet – kleine mantelmeeuw – knobbelzwaan – kokmeeuw – koolmees – kraai – krakeend – meerkoet – merel – pimpelmees – rietgors – roek – roodborst – scholekster – sijs – slobbeend – sperwer – spreeuw – staartmees – tjiftjaf – torenvalk – Turkse tortel – vink – visdief – vlaamse gaai – waterhoen – wilde eend – winterkoning – witte kwikstaart – zanglijster – zilvermeeuw – zwartkop.

Bij de gemeente leeft de wens dat er meer mensen zoals Kees, in de toekomst worden betrokken bij het wel en wee van de heemtuin. Misschien wilt u helpen met inventarisatiewerk (planten, paddenstoelen, vlinders, libellen, vogels, amfibieën). Ook zijn er soms lichte werkzaamheden waarbij Jan Pol goed wat hulp kan gebruiken (hooien, wieden, snoeien, afval opruimen). Meld u aan! Het zou mooi zijn als IJsseldelta leden, op wat voor manier dan ook, worden betrokken bij 'onze heemtuin' en zo de erfenis van Gerrit Frank in ere houden! Aanmelden kan bij Benno ten Brinke, telefoon 06-515-55-767, mail b.tenbrinke@kampen.nl. Hieronder nog twee foto's van de eerste werkzaamheden in 2020.

Wordt vervolgd in de volgende Ratelaar.
Tekst en foto's: Cor Nagelmaeker •

Boomklever. Foto: Paweł Kuźniar

Wie de jeugd heeft....

Het is bijna december 2021, een mooi moment om even terug te kijken op de jeugdactiviteiten die we dit jaar met elkaar hebben georganiseerd. De foto's spreken eigenlijk wel voor zich. Hoe eenvoudig het ook lijkt; gewoon met kinderen (& volwassenen) de natuur in gaan, toch blijkt het keer op keer, een mooi avontuur. De activiteiten die we aanbieden worden in overleg met de scholen of andere aanvragers ontworpen. Dat doen we met een groepje mensen, waaronder Jacko Westendorp, Onno Drent, Wim Baer, Oscar de Pauw, Marc van der Kolk, Ellen van Knippenberg, Bert Siebrand, Hans Rensen en ondergetekende. Wat hebben we gedaan? Hier een klein overzichtje.

We zijn met een groep leerlingen van OBS De Engelenberg op 'expeditie' geweest bij het Reevediep. Met laarzen aan kun je daar lekker ver het water in banjeren. De basis van dit soort activiteiten is 'beleving' en 'zelf op onderzoek' gaan. Verzamelen, vragen stellen en vooral heel goed kijken, luisteren, proeven & voelen. Daar leer je veel van. Met specifieke vragen kunnen de leerlingen terecht bij de begeleiding vanuit de natuurvereniging.

De nieuwe waterwerkgroep heeft twee jonge onderzoekers meegenomen. Dat blijkt ook een erg goede manier te zijn: jongeren persoonlijk uitnodigen op hun eigen interessegebied. Dat hebben we ook ontdekt op Open Monumentendag in september op de Hooizolder. Daar hebben veel kinderen en hun ouders braakballen onderzocht en >

waterdiertjes bekeken in een bak. Bij navraag bleken veel kinderen vaker dit soort activiteiten te willen doen. Die kinderen hebben we persoonlijk per mail uitgenodigd bij onze activiteiten tijdens de Nacht van de Nacht in oktober. Daar konden ze zaklampvissen en ook weer braakballen pluizen. We hadden ook nog de bat detector meegenomen en Onno had wat bomen voorbereid om nachtvinders te lokken, maar het regende te hard, helaas. Speciaal uitgenodigd was Thijs Lindeboom (14jaar) . Die vooral geïnteresseerd bleek te zijn in kleine kruipbeestjes. Thijs zet filmpjes op TikTok en noemt zichzelf 'Huis-tuin & keuken bioloog'. Het is de moeite waard om eens op zoek te gaan naar zijn filmpjes, hij weet veel en hij kan dat enorm leuk verbeelden. Inmiddels hebben we een lijstje aangelegd met geïnteresseerde jonge mensen, zoals Thijs. Die kunnen we benaderen om mee te gaan, ook bijvoorbeeld bij inventarisaties. Echter de meesten van hen kunnen alleen in het weekend afspreken of in de schoolvakanties.

Verder zijn we met 2 groepen van de Groen van Prinsterer naar het Roggebotbos gegaan voor een herfstexcursie. Het waren grote groepen van 27 leerlingen met erg goede begeleiding van ouders en leerkrachten. Deze buitenles sloot aan bij de lessen die al op school waren gegeven. Een week later hebben we ook nog in de school zelf, braakballen geplozen met deze leerlingen. Het enthousiasme was erg groot, zowel bij de >

leerlingen als bij de leerkrachten. Er is een aanvraag vanuit de school gedaan om voor elk leerjaar 2 buitenlessen te organiseren die aansluiten bij de lesmethode 'natuur en techniek'. Dat heb ik uitgewerkt en het ligt ter beoordeling bij de school. Dit is een unieke vraag, waar praktisch gezien nog wel wat uitdagingen liggen. De belangrijkste uitdaging is, uiteraard, de bemensing.

Dat geldt overigens voor het hele aanbod van jeugdactiviteiten. Stel, dat we veel vaker aanvragen krijgen, dan hebben we een grotere groep natuurgidsen/lesgevers nodig. Dat is iets waar we verder over gaan nadenken in 2022. Voor dit soort lessen vragen we €1,- per kind, zodat we ook wat extra materiaal kunnen aanschaffen. Zoals zoekkaarten of loeppotjes.

Terugkijkend valt op, dat we met allerlei leeftijdsgroepen hebben gewerkt en op allerlei verschillende locaties. Het blijft een belangrijk doel om de jeugd mee te nemen, de stad uit. Echt de buitengebieden in. Zodat ze zich een beeld kunnen vormen van de prachtige natuurlijke rijkdom in ons gebied. Hun eigen 'wilde' achtertuin ligt zo onder handbereik. Dat hoeft niet ver van de stad te zijn, bleek wel uit een veldles georganiseerd voor het Pieter 't Zandt: vogels kijken met telescoop in het Reeve. Een fantastische ervaring voor de leerlingen.

Zo'n jaar lang jeugdactiviteiten bedenken en organiseren vraagt veel creativiteit. Gelukkig, hebben we daar genoeg van in huis, dat hebben we ook laten zien bij alle jeugdclubmiddagen bij Kinderboerderij Cantecleer. Daar hebben we binnen bepaalde thema's zoals 'lente' of 'oogst' activiteiten aan kunnen bieden. Hier werken we zo laagdrempelig mogelijk, het gaat om het 'doen'. Het gaat erom het ontdekken dat de wereld aan je voeten bijzonder is en dat je daar oog voor kunt hebben. Bijvoorbeeld - boren naar klei met de grondboor en dan knikkers maken van die klei, of waterdiertjes zoeken in de sloot, stropoppetjes maken.

Volgend jaar gaan we hiermee door. Het voordeel van de samenwerkingen met Quintus, Cantecleer of de Museumboerderij is, dat we gemakkelijk meer mensen kunnen bereiken. Dat werkt heel prettig ook voor onze vrijwilligers.

Hoe nu verder?

Het zou een idee kunnen zijn om door het jaar heen aparte excursies voor de jeugd te organiseren - bijvoorbeeld 'vogeltrek', 'otters&bevers', 'het bos in', 'vleermuizen', 'rietkragen'. Daar kunnen we de jongeren dan direct op uitnodigen. Mocht u ideeën hebben of gewoon willen meedenken, meld het bij mij of bij één van de andere mensen die hierboven genoemd zijn.

We blijven lessen/excursies doen op aanvraag. En als we bij alles wat we doen, als vereniging, ook de jeugd niet vergeten, dan houden we sowieso de toekomst.

Jessica Borst •

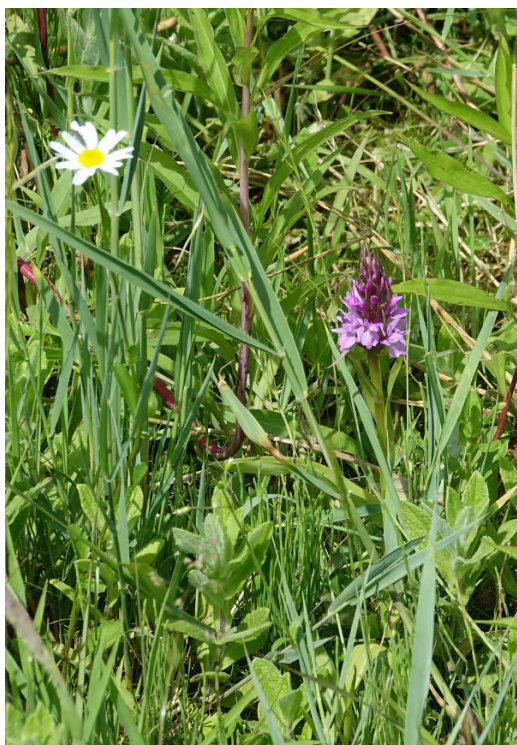
Fenna wint fotowedstrijd

Wat een geluk dat Fenna de fotowedstrijd van Natuurvereniging IJsseldelta/Quintus had gewonnen. Daar waren zowel Fenna als haar zusje en moeder heel blij mee. 12 juni voeren we met de zeepunter van Hans Houkema over woeste golven richting de Schokkerplaat. We zagen ons eerste spuugbeestje en leerden dat er ook in Nederland orchideeën groeien. De kinderen klommen in bomen en vonden het geweldig om de zeearend (vanuit de verte) te zien. Vooral het feit dat ze zelf de punter mochten besturen, vonden ze geweldig. We waanden ons in de wildernis en dat zo dichtbij Kampen. Fenna heeft besloten vaker mee te doen met een fotowedstrijd, zo'n prijs wil ze nog wel eens winnen.

Het was een onvergetelijk dagje in de natuur, mede dankzij de goede zorgen van Hans. Veel dank! Hartelijke groet,

Familie Van Halsema •

Nieuw!!! Waterwerkgroep natuervereniging IJsseldelta

Het meer, de sloot, rivier en het kanaal, in en rondom Kampen hebben we het allemaal.

Jacko Westendorp en Onno Drent hebben binnen onze vereniging de Waterwerkgroep opgericht.

De werkgroep zal zich bezighouden met alle aspecten rondom ons water.

We hebben als werkgroep het gebied tussen Molenbrug en Scheeresluis "geadopteerd" om twee keer per jaar zwerfafvalvrij te maken. Dit in samenwerking met de IVN in het kader van de actie Schone Rivieren

Ook sluiten we ons aan bij de groep Kampen Schoon om de afvoer van de vele sigarettenpeuken naar het riool te voorkomen.

De werkgroep inventariseert amfibieën en vissen in de Natura 2000 gebieden van het Zwarte Meer en Kampereiland. De doelsoorten zijn grote modderkruiper, kleine modderkruiper, rivierdonderpad, kamsalamander en bittervoorn. Maar ook andere soorten worden gevangen zoals driedoornige en tiendoornige stekelbaars en meerval, rietvoorn, blankvoorn, zeelt en baars.

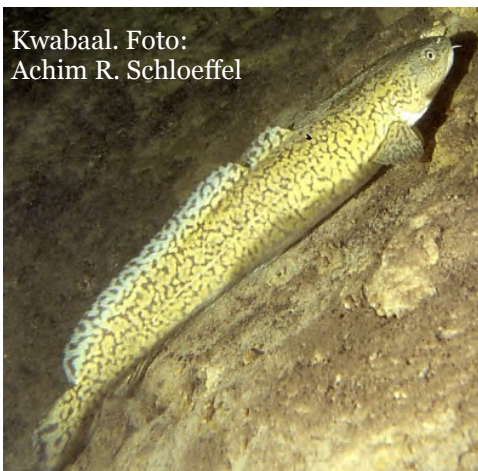
Onze IJsseldelta is één van de weinige plekken in Nederland waar de kwabaal nog voorkomt.

Grote modderkruiper

Kwabaal. Foto:
Achim R. Schloeffel

Ook wordt het zaklampvissen beoefend, een leuke manier om veel vis en andere waterdieren te kunnen zien in hun natuurlijke omgeving.

De werkgroep is betrokken bij educatieve programma's op basisscholen en middelbare scholen waarin de scholieren waterdieren vangen met netten. Met zoekkaarten worden de namen van de kleine waterdieren, de macrofauna van het water, opgezocht. Dit wordt hybieën genoemd. Waterbeestjes bestuderen.

Net als op het land kunnen we de insecten in het water in twee groepen verdelen, namelijk insecten met een volledige gedaantewisseling en insecten met een onvolledige gedaanteverwisseling.

Insecten met een volledige gedaantewisseling lijken als larven in geen velden of wegen op de volwassen dieren. Dit geldt bijvoorbeeld voor waterkevers en kokerjuffers.

Insecten met een onvolledige gedaantewisseling, zoals bijvoorbeeld libellen, wantsen, haften en steenvliegen lijken als larve al veel op hun toekomstige volwassen vorm.

Ook de bever en de otter zijn aanwezig rondom Kampen. Wij inventariseren sporen van deze dieren in het gebied westelijk van de Zwartendijk. De werkgroep is betrokken bij de watervogeltellingen voor SOVON langs het Reevediep.

Verder hebben we regelmatig overleg met de projectleider en ecooloog van bouwproject Roggebotsluis/viaduct. Veilige faunapassages en compensatieprojecten komen daarbij aan de orde.

Er worden interessante lezingen georganiseerd. Als de coronamaatregelen het toelaten zal de eerste lezing gaan over de otter rondom en in Kampen. **Jacko Westendorp / Onno Drent •**

Zwerfafval Opruimacties project Schone Rivieren IVN langs de IJssel

In april jl. en september jl. hebben een aantal leden van de vereniging en vrijwilligers meegewerkt aan deze actie.

Wij als vereniging hebben via de organisatie Schone Rivieren in samenwerking met IVN de IJsseloever "geadopteerd" vanaf de Molenbrug tot aan de Scheeresluis.

Wij kwamen naast veel plastic afval zoals flesjes ook veel piepschuim en netten tegen en grote stukken plastic zeildoek waarop basaltblokken door Rijkswaterstaat zijn gestort. Met als meest bijzondere vondst een jerrycan en een bh. Het meeste afval is afkomstig uit de rivier en vooral na hoog water zijn de oevers bezaaid met afval.

Bij de paden langs de IJssel en bij de brugpijlers zijn veel sigarettenpeuken met filters opgeruimd.

Bij de gemeente Kampen hebben wij de benodigde materialen zoals grijpstokken en vuilniszakken, hesjes en handschoenen opgehaald, tevens zorgde de gemeente ervoor dat de afvalzakken onder aan de Molenbrug opgehaald werden.

Volgend voorjaar wordt er weer een opruimactie georganiseerd en daar willen wij als vereniging graag weer aan meedoen. De organisatie geeft een vergoeding voor onze activiteiten aan de vereniging. Het opruimwerk geeft veel voldoening en het werkt enigszins verslavend.

Deze activiteit heeft er toe geleid dat wij in contact zijn gekomen met Kampen Schoon, zij organiseren o.a. in samenwerking met scholen zwerfafval opruimacties in de stad.

Vanuit de vereniging kunnen we meer hulp gebruiken en hulp uit de wijk Het Onderdijs is meer dan welkom.

Nadere informatie over deze acties en opgave voor deelname via **Onno Drent en Oscar de Pauw**, zie voor contact gegevens de contactpagina in de Ratelaar of de website. •

Een nieuwe secretaris!

De Natuurvereniging IJsseldelta is op zoek naar een nieuwe secretaris. De huidige secretaris, Barend Kamphuis, treedt na twee termijnen van drie jaar af op de Algemene Ledenvergadering in maart 2022.

Het secretariaat betekent dat je in overleg met de voorzitter de agenda opstelt voor de bestuursvergaderingen en voor de ledenvergaderingen. Verder schrijf je de notulen van deze vergaderingen. Je houdt bij of de afspraken die in de notulen staan worden uitgevoerd. Je bent verantwoordelijk voor de correspondentie van de vereniging. Je let bijvoorbeeld heel zorgvuldig op de deadlines voor het aanvragen van subsidie en het verzoek om de subsidie vast te stellen. En verder neem je natuurlijk ook gewoon deel aan het bestuur van de vereniging.

Het secretariaat vraagt van je dat je wat tijd over hebt om eraan te besteden (hoogstens 6 uur per week). Verder is het natuurlijk fijn als je je makkelijk schriftelijk uit kunt drukken. Het is werk dat veel voldoening geeft, omdat je betrokken bent bij alle activiteiten van onze mooie vereniging en daaraan een zinvolle bijdrage geeft. Als je er meer over wilt weten, neem dan contact op met Barend (tel. 0383326248, email barendkamphuis@cs.com) of met een ander bestuurslid.

Het bestuur •

Vogelzangcursus voorjaar 2022

In het voorjaar van 2022 wordt er indien mogelijk een vogelzangcursus georganiseerd.

Iedereen die meer weer weten over zangvogels en het onderscheid tussen de verschillende vogelzang wil leren kan deelnemen. Er is geen specifieke voorkennis nodig, de cursus is ook geschikt voor kinderen (onder begeleiding) vanaf 8 jaar.

Bij voldoende belangstelling wordt er naast een beginners cursus tevens een cursus aangeboden voor mensen die al meer kennis van vogelzang hebben.

De cursus bestaat uit 5 excursies in de omgeving van Kampen en is vanaf begin maart 2022 tot en met half mei 2022 om de 14 dagen op zaterdagmorgen van 08.00 uur tot 10.00 uur.

In februari 2022 wordt er een informatie avond georganiseerd op de Hooizolder om praktische zaken te bespreken.

De maximale groepsgrootte per groep is 12 deelnemers, de kosten bedragen EUR 15,-- per persoon..

Nadere informatie en opgave voor de cursus graag per mail naar info@natuurverenigingijsseldelta.nl

Jacko Westenforp en Oscar de Pauw •

De Delta-dichter

IJssellied

De witte zeilen op de stroom
en langs de kant een wilgenboom
en dan een stad met mooie torens
de IJssel is echt niet gewoon.
Daar langs de kant roeit met zijn schip
een puntervisser langs een krib.
De meeuwen schreeuwen schor en hoog
De uiterwaarden soms vol water, meestal droog.

Refrein:

De IJssel glijdt altijd verder langs Kampen.
Ja die rivier hier stroomt eeuwig door.
Ze zorgt voor voorspoed en soms ook voor rampen
en trekt door 't landschap haar zilveren spoor.
Een vrachtschip schuift langs de stad
onderweg naar 't IJsselmeer
en op de bruggen rijdt verkeer.
Er stuift een speedboot heen en weer.
De IJssel glijdt altijd verder langs Kampen.
Ja die rivier hier stroomt eeuwig door.

Hans Houkema •

En vroeger vingen ze hier steur.
De zalmen zwommen voor de deur.
De koggen brachten rijke lading.
De IJssel gaf het leven kleur.
Hoog water bij de winterdag.
Noordwesterstormen met gezag.
In strenge winters met veel ijs
schiep Avercamp zijn mooie winterparadijs.

Foto: Freddy Schinkel in Cultuurhuus IJsselmuiden

Natuurboeken en andere natuurartikelen

Natuurkalenders en -agenda 2022

Bij Uitgeverij Kosmos verscheen de **Vogelscheurkalender 2022**. Elke week wordt aandacht besteed aan een bepaalde vogel, waarna elke volgende dag een bepaald kenmerk wordt belicht, dus elke dag een weetje, grapje, quizje, puzzel of tip. Dit jaar wordt er bijzondere aandacht besteed aan de relatie tussen mens en vogel: ons leefgebied wordt ook bevolkt door vogels! De zwarttekeningen zijn van Elwin van der Kolk, bekende huisillustrator van Vogelbescherming. Met de aankoop van deze leuke scheurkalender steun je het werk van Vogelbescherming. Hij kost € 14,99.

Vogelbescherming geeft zelf ook een mooie **kalender 2022** uit, onder het motto 'samen voor vogels en natuur'. Elke maand kun je genieten van een fraaie kleurenfoto van een vogel. In januari begint het met sijsjes, gevolgd door eidereend, tjiptjaf, visdief, fuut, Jan-van-gent, rietgors, roodborsttapuit, kluut, bosuil, blauwe kiekendief en kramsvogel. En op de voorzijde de favoriet van menige vogelaar: de ijsvogel. Echt weer een kalender om van te genieten. Daarnaast geeft Vogelbescherming ook een **agenda 2022** uit, die een mooi plekje op je bureau of je keukentafel verdient en je verrast met elke week een hele mooie foto, ook weer in kleur, met informatieve teksten. Die inspireren ons om naar buiten te gaan en die voor het voetlicht gebrachte vogels ook te willen

zien. Overigens is de ringband wel wat aan de strakke kant; de pagina's zijn moeilijk om te slaan.

Deze kalender en agenda kun je samen bestellen voor € 21,50 (leden 19,75), maar je kunt ze ook apart bestellen; kijk op www.vogelbescherming.nl. En ook hiermee steun je het goede werk van Vogelbescherming in ons land, maar ook daarbuiten.

Henk Dorgelo

Natuurboeken

DE FUUT

In de vogelserie van uitgeverij Atlas Contact is al het twintigste deel verschenen, nl. 'De fuut'. Jan Johan Vlug is de auteur ervan; hij schreef al veel meer over fuutachtigen, o.a. over de roodhalsfuut.

Hij geldt als een van de grootste specialisten in Europa over de fuut. Zijn hele ornithologische leven heeft hij besteed aan deze vogel en soortverwanten.

Futen vindt je in bijna alle watergebieden van ons land, als er maar vis te vangen is. En vogelaars en niet-vogelaars kijken graag naar ze, vooral als er ook jongen in de buurt zijn, die als ze nog klein zijn, vaak op de rug worden gedragen. Maar voordat ze die jongen krijgen, voeren ze prachtige balsen op. Tegenwoordig nestelen ze zelfs in stedelijke gebieden. Er worden nu ongeveer 13.500 broedparen geteld in ons land, en dat is heel wat meer dan in de tijd van Thijsse, die zich eens afvroeg of we de 300 nesten wel eens zouden halen! >

Jan Johan Vlug
atlas contact **De fuut**

Futen verdedigen hun territorium, al is dat niet altijd groot, want ze broeden zelfs wel in min of meer grote kolonies met uiteraard nogal kleine territoria. Maar ze laten hun nest met eieren en zelfs levensvatbare jongen nogal eens in de steek, hetgeen het gevolg van voedselschaarste schijnt te zijn. Het is nog steeds niet bekend hoe oud futen gemiddeld eigenlijk kunnen worden. Van de jongen zou zo'n 40 % het einde van het eerste levensjaar niet halen. Ook van geringde volwassen futen is bekend dat ze een sterftepercentage hebben van 25 – 35 %, in Duitsland, maar in Nederland komt men zelfs op 40%. Al met al concludeert men dat de reproductie van de fuut niet erg groot is. Ook worden er eieren geroofd en jongen opgegeten. Belangrijke eierrovers zijn o.a. kraaiachtigen en meeuwen, bruine kiekendieven, rode wouwen, meerkoeten, blauwe reigers en diverse soorten kleine roofdieren, zoals marters en vossen.

Vlug schrijft dat dit boek alleen maar kon worden geschreven door de onderzoeken en publicaties van diverse ornithologen. En dat de fraaie illustraties van de hand van zijn eerste vrouw Rineke Vlug-Kempen zijn. Uitgeverij Atlas Contact heeft van dit boek van ruim 470 pagina's weer een lezenswaardige uitgave gemaakt. De prijs is € 24,99 (ISBN 789045040790).

DE GEWIEKSTE VOGELGIDS

Deze gids van Nico de Haan wordt gepresenteerd als een nieuw systeem om vogels te herkennen. Het heeft als ondertitel: 'slim en eenvoudig vogels herkennen voor iedereen'. Nico heeft vanwege de vraag van duizenden mensen, die zijn excursies volgden, een uniek nieuw systeem bedacht om de vogels die je ziet tijdens een excursie, of zo maar een tochtje, gemakkelijk te kunnen herkennen. Dit nieuwe systeem gaat uit van een indeling die is gebaseerd op kleur, vorm, leefgebied, gedrag en geluid. Waar andere gidsen gebaseerd zijn op een wetenschappelijke indeling in vogelfamilies doet deze gids dat dus niet.

De Haan heeft dit systeem bedacht tijdens een leven lang excursies leiden en praten met vogelvrienden; ook gaf hij veel lezingen en was hij werkzaam bij Vogelbescherming. Elwin van der Kolk, bekend als bioloog, en vogel- en natuurschilder, heeft dit boek geïllustreerd met fraaie afbeeldingen.

Ik heb deze gids gebruikt op Texel en vind het, juist omdat ik gewend ben aan die andere gidsen, moeilijk om aan dit nieuwe systeem te wennen, temeer omdat de vogels diverse keren worden afgebeeld en besproken (kleur, gedrag enz.), maar geen afmetingen worden vermeld. Daarom vind ik de titel wel erg pretentieuze. Overigens denk ik dat jongeren en beginnende vogelaars hiermee hun weg in de vogelwereld wel kunnen vinden.

Uitgeverij Kosmos heeft er een mooi uitgevoerde gids van gemaakt, die € 22,50 kost (ISBN 789021579146)

VOGELS VERGELIJKEN

Een andere gids welke onlangs is verschenen, en waar beginners, maar ook gevorderde vogelaars, hun voordeel mee kunnen doen, is de veldgids 'Vogels vergelijken' van Harvey van Diek. Hiermee kun je vogels die op elkaar lijken herkennen. De mooie illustraties van Elwin van der Kolk helpen daarbij. Wel 200 vooral algemene soorten, die >

uiterlijk op elkaar lijken, worden hierin naast elkaar afgebeeld en met hun determinatiekenmerken besproken. Handige aanwijsstreepjes duiden bij de tekeningen de belangrijke verschillen aan.

Bij een aantal soorten zijn QR-codes geplaatst waarmee het geluid dat deze soorten maken (zang) kan worden beluisterd. Een heel handige gids die het KNNV in een stevige band heeft uitgegeven; deze kost € 25,95 (ISBN 9789050118217).

DE HOOIVOGEL

Ondanks alle acties en maatregelen om de **grutto** voor ons land te behouden, denkt Gerrit Gerritsen dat hij uit Nederland zal verdwijnen. De ondertitel van zijn boek 'De hooivogel' luidt dan ook: 'Waarom de grutto uit Nederland vertrekt'. Hij heeft zijn hele leven aan de bescherming en de bestudering van de grutto gewijd. Hij telde ze, ringde ze, onderzocht en beschermde ze. Hij ging zelfs naar de broedgebieden op IJsland en de overwinteringgebieden in Afrika. Hij deed dat als medewerker van de Provincie Overijssel en bij Vogelbescherming, en hij was projectleider van Nederland-Gruttoland en medeauteur van het Europese weidevogelbeschermingsplan vanuit Vogelbescherming Nederland.

In dit boek beschrijft hij dat allemaal en natuurlijk ook het gevecht met overheden, zuivelcoöperaties en Franse jagers. Dat kan soms ook verschrikkelijk frustrerend zijn. Daarom schreef hij dit boek omdat de grutto van de enorme aantallen waarmee hij in ons land voor kwam tot nu, waar je hem eigenlijk in elk weidelandschap moet zoeken, bijna verdwenen lijkt te zijn.

Onze 'koning van het weideland', die zelfs is gekozen tot 'nationale vogel', verdient het dat er voor hem wordt gestreden en opgekomen. Daarom ook verdient het '**Aanvalsplan Grutto**' van Pieter Winsemius (voormalig Minister van Milieu) dan ook ons aller steun en zeker van de overheid die dit plan financieel moet ondersteunen. (zie ook volgen bladzijde)

Gerrit Gerritsen heeft een interessant boek geschreven, dat uitgeverij Noordboek mooi, met zwart-wit tekeningen van Jos Zwarts, heeft uitgegeven.

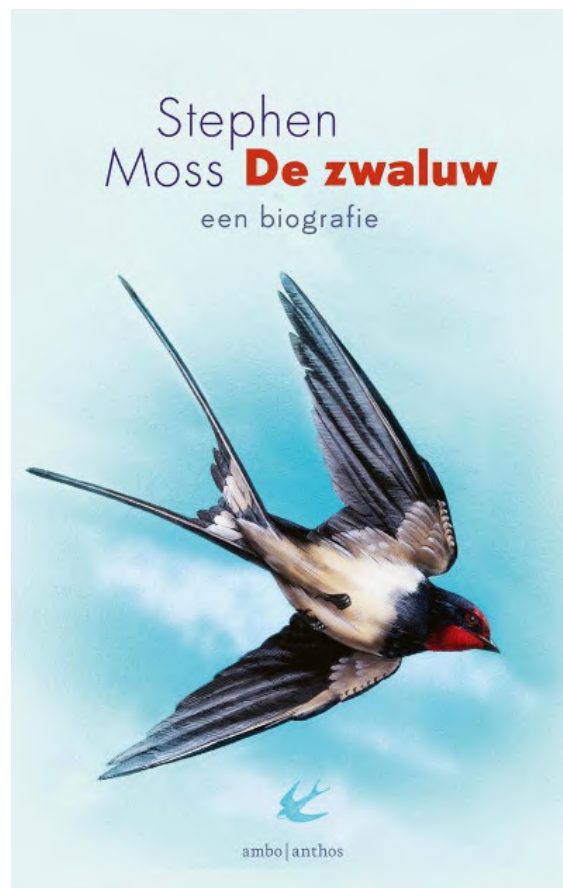
De prijs is € 22,50 (ISBN 9789056156909).

DE BOERENZWALUW

De titel van dit boek luidt '**De zwaluw, een biografie**', hetgeen enigszins misleidend is, want het gaat in dit boek over de boerenzwaluw. Ook is m.i. het woord biografie hier niet op zijn plaats, want in een biografie gaat het over een persoon; in dit geval is het beter om het woord monografie te gebruiken. Stephen Moss, die wordt aangeduid als de geliefdste vogelschrijver van het Verenigd Koninkrijk, schreef dit boek. Eerder al kwamen er bij uitgeverij Ambo/Anthos van hem boeken uit over het roodborstje en de winterkoning. Hij is natuurhistoricus, vogelaar, auteur en televisieproducent. Van de British Trust For Ornithology ontving hij een prestigieuze prijs voor zijn werk dat tal van natuur- en vogelboeken, en vele natuurseries omvat.

In dit boek beschrijft hij een jaar uit het leven van de boerenzwaluw en reist hem in de winter achterna naar Zuid-Afrika. Want in het Zuiden brengen de vogels een groot deel van het jaar door, daar zijn de insecten die ze in die periode nodig hebben als voedsel. Een literatuurlijst ontbreekt, maar er is wel een lijst met verantwoording van de illustraties, waarvan er vele zijn opgenomen.

Overigens is het een leerzaam boek over een bij velen geliefde vogelsoort. Prijs € 20,99 (ISBN 9789026354793). >

ODE AAN DE NACHTEGAAL

De ondertitel van dit boek luidt: 'Portret van een onsterfelijke zanger'. Dick de Vos, de schrijver van dit boek, is een alom bekende kenner van de vogelzang. Hij schreef meer boeken over hoe je vogels aan hun zang kunt herkennen. En nu heeft hij zijn kennis over zijn favoriete vogel aan het papier toevertrouwd. De nachtegaal speelt al een rol in de literatuur van 'oude' schrijvers, zoals Homerus en andere Griekse auteurs. Hij was hun zomerbode, en ook nu gaan diverse vogelaars al vroeg in april op pad om hem voor het eerst weer te horen zingen. Mijn eerste waarneming was ooit op 10 april. Hij zong vanuit een struik langs het fietspad in Flevoland, langs het Drontermeer. Als je hem dan weer hoort, gaat er wel wat door je heen. Wat een prachtige zang en wat een variatie. Zo is ook Dick de Vos gegrepen door deze bijzondere vogelzang. Daarom deze ode in een boek vol weetjes en anekdotes in een prettige schrijfstijl en geïllustreerd met veel plaatjes. Een aanrader dus. Hij heeft ook een lijst van gebruikte bronnen en illustraties toegevoegd; heel apart is dat tevens een bijlage van composities over nachtegale is opgenomen. De prijs van dit door de KNNV mooi uitgegeven boek is € 22,50 (ISBN 9789050118101).

Henk Dorgelo •

Aanvalsplan Grutto

Directeur Henk de Vries van It Fryske Gea: *"...met het bestaande natuur- en landbouwbeleid redden we de grutto en andere weidevogels niet. Er zijn rigoureuze maatregelen op verschillende fronten nodig om de grutto te redden".*

Kort gezegd komt het plan op het volgende neer.

Op initiatief van Pieter Winsemius (oud-minister van VROM), It Fryske Gea, de Friese Milieu Federatie en Vogelbescherming Nederland is met inbreng van zes weidevogelprovincies, landbouworganisaties, natuurorganisaties en wetenschappers het Aanvalsplan Grutto opgesteld. Met dit plan moet het lukken de neerwaartse trend van de grutto en andere weidevogels te keren.

Dertig gebieden van 1000 hectare waar boeren en natuurbeheerders zich maximaal inzetten voor weidevogels

Open weidegebieden met een hoog waterpeil en bloemrijk grasland waar laat in het jaar wordt gemaaid

Boeren krijgen een goed inkomen door onder andere langdurige overeenkomsten voor agrarisch natuurbeheer en extra geld voor de melk

Kosten voor de overheid 35 miljoen per jaar: voor maar 2 euro per Nederlander per jaar redden we de grutto!

Bron: It Fryske Gea •

Adres: De Hooizolder, Groenestraat 94, 8261 VJ Kampen. Bankrekening: NL98INGB0001775490

Verenigingsblad: De RATELAAR en Nieuwsbrief

WEBSITE: www.natuurverenigingijsseldelta.nl

Aangesloten bij: Natuur en Milieu Federatie Overijssel (NMO) / Instituut voor Natuurbeschermingseducatie (IVN) district Overijssel / Samenwerkende Organisaties Vogelonderzoek Nederland (SOVON)

Bestuur:

Voorzitter: Jessica Borst, Broekgeuterweg 1, 8263 AV Kampen, tel. 038-3375779, e-mail: jessica.e.borst@zonnet.nl

Secretaris: Barend Kamphuis, Zilverschoon 2, 8265 HA Kampen. Tel. 038 3326248, e-mail: barendkamphuis@cs.com

Penningmeester: Hans Rensen, Oosterholtseweg 52, 8271 PV, IJsselmuiden. Tel. 038-3331470, e-mail: nvijleden@gmail.com

Leden:

Onno Drent, 2e Ebbingestraat 5, 8261 VV Kampen, tel. 06-20417902, e-mail: onnodrent@gmail.com

Marc v/d Kolk, Kalverhekkeweg 36, 8261 VB Kampen, tel 0651713293, e-mail: vogelaarmarc@gmail.com

Oscar de Pauw, Dukaat 9, 8253 BL Dronten. Tel. 06-13750331, email: Oscar.depauw@kpnmail.nl

Contactadressen:

Beheerder de Hooizolder: Hans Rensen (adres: zie bestuur)

Plantenwerkgroep: Niels Jeurink, Citer 31, 8265 RA Kampen, tel. 038-3328741; e-mail: njeurink@home.nl

Vogelwerkgroep: Henk de Vos (adres hieronder)

Onder de Vogelwerkgroep ressorteert:

Weidevogelbeschermingswerkgroep:

Ailko Faber, Loodiep 43, 8032 TG Zwolle, tel. 06-36018075; e-mail: afaber@landstede.nl

Activiteiten:

Zeearenden: Henk de Vos, Chris Vermeulenhof 8, 8264 CI, Kampen. Tel. 038-3324758, e-mail: milvus.mig@wolmail.nl

IJsseloog: Anton Wielink, Sterrekroos 51, 8265 LP Kampen. Tel. 038-3321562; e-mail: baijenton@home.nl

Watervogeltellingen in Nederland, onderdeel monitoringgebieden: Yvonne Rabe, De Zande 37, 8278 AH, Kamperveen. Tel. 038-3320952, e-mail: yhi@live.nl

Natuurbeschermingswerkgroep: Dolf Stomphorst, Buitennieuwstraat 62, 8261 AB Kampen. Tel. 06-53711671, e-mail: ajstomphorst@planet.nl

Communicatie:

Nieuwsbrief: Heleen Strikkers, Burg. Van Engelenweg 6, 8271 AS IJsselmuiden. Tel. 038-3333663, e-mail: heleen_strikkers@hotmail.com en

Oscar de Pauw (adres: zie bestuur)

Ratelaar: Kees de Kievid, Hondsdraf 3, 8265 DX Kampen. Tel. 038-3323850; e-mail: kees.lapwing@hetnet.nl

Beheerder Website: Heleen Strikkers en Oskar de Pauw (adressen: zie *Nieuwsbrief* en *Bestuur*)

Ledenadministratie: Marina Rensen, Oosterholtseweg 52, 8271 PV IJsselmuiden. Tel. 038-3331470, e-mail: nvijleden@gmail.com

Veldwaarnemingen: zie de waarnemingenpagina op onze website: www.natuurverenigingijsseldelta.nl

Contributie: minimaal € 21 per jaar (elk volgende lid op hetzelfde adres, 1 Ratelaar per adres, € 7,50).

Bij aanmelding in het 1ste en 2de kwartaal is men de volledige contributie verschuldigd, in het 3de en 4de kwartaal gratis.

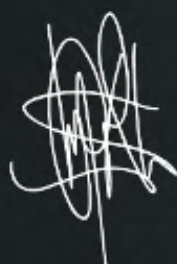
Opzeggingen dienen voor 1 januari te geschieden, anders wordt stilzwijgend verlengd. De contributie dient overgemaakt te worden op bankrekening: NL98INGB0001775490 (IBAN), t.n.v. Natuurvereniging IJsseldelta te Kampen. •

Meer dan een moment.

Ideeën schieten Marsel te binnen, zijn associatieve brein reguleert dit proces – dit is de *wat*. Filosofisch in zijn benadering, vraagt Marsel zichzelf altijd *waarom* een dergelijk idee de moeite waard is om vast te leggen. Want als hij daar geen helder antwoord op kan geven, dan is het idee de moeite niet waard. Voor Marsel is het vooral belangrijk dat een idee origineel is en in de uitvoering minimalistisch. Een krachtig beeld is een beeld dat simpel en *to the point* is. Zo óók het beeld van de man in de uitgestorven Sahara, omringd door niets anders dan de elementen der aarde. Een alomtegenwoordige wind die ritmisch door het verstuivende zand glijdt. Op de voorgrond een golvende zandzee die wordt bewandeld door een reiziger, solitair en statig. Marsel ziet dit als een van zijn favoriete beelden, de situatie gedingeerd door het getij van de kosmos en geportretteerd door Marsel.

Zijn portret van de solitaire man in de Sahara is een visuele representatie van wat Marsel vooraf in zijn hoofd had bedacht. Daarom is het een van zijn favoriete prints, want het is een foto waarmee hij kan laten zien wat zijn brein had georkestreerd. Voor mensen als Marsel is dit een verademing, want het komt niet vaak voor dat de perfectionist iets creëert wat zijn stoutste verwachtingen evenaart. Met dit beeld is die vertaling van idee naar plaat een werkelijkheid geworden en meer dan dat, want dit is een van de beelden die in de praktijk nog mooier is geworden dan wat hij zich vooraf had ingebeeld. Terugblikkend is dit beeld meer dan een visueel spektakel, het is ook een plezierige registratie van een adorabele reis. De foto zelf is in de Sahara bij Libië gemaakt, een land getergd door conflicten en hebzucht. Maar niets is wat het lijkt, want Libië is ook een van de mooiste landen die Marsel heeft mogen ontdekken. Een gastvrije cultuur, waar men hem warmhartig heeft onthaald. Ondanks de de problematiek in dit land, had hij het gevoel alsof hij thuiskwam.

Ontdek meer:
CameraNU.nl/verhalen

52 | Natuurfotograaf

Nikon D5 +
Nikon AF-S 70-200mm f/2.8E FL ED VR

 cameranu.nl
Verhalen, voor altijd